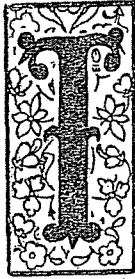

Düşünen Gençlik

İSLÂM AÇISINDAN

DEVLETİN İKTİSADÎ ve İÇTİMAÎ
VAZİFELERİ

arihin en eski zamanlarından bu yana insanların daima cemiyet halinde yaşadıkları ve kendilerini her yönden temsil eden bir idareci kadrosuna sahip oldukları bilinen bir gerçektir. En küçük aile müessesesinden, en büyük imparatorluklar kadar insanlar, intizam içinde yaşayabilmeleri için mutlaka mesul bir ferde veya kadroya muhtaçtırlar. Aksi halde her ferdin kendi başına Devlet olduğu topluluklarda anarşi ve ahlâksızlık eksik olmayacak, dolayısıyla de cemiyet ayakta duramayacaktır.

İnsanlık günümüze kadar Monarşi, Feodalite, Oligarşi ve Demokrasi gibi bir çok idare şekilleri yaşamış, kâh zalim diktatörlerin zulmü altında inlemiş, kâh 4 halife devrinde olduğu gibi ideal mânâdaki bir idareyle mesut olmuşlardır. İslâmın getirdiği demokrasi, barut'un icadıyle derebeyliğin yıkılışı ve bilhassa 1789 Fransız İhtilâlinde sonra ancak Avrupa'da tatbik edilebilmiş, fakat kısa zamanda hürriyet anlayışı tahrif edilerek, iktisadî sahada mutlak fert hürriyetine dayanan kapitalizm veya mutlak devlet sultasına dayanan Komünizm şeklinde günümüze kadar gelmiştir. Kabule mecburuz ki; bu günkü insan toplulukları, ya komünizm gibi insanın bütün fitratını inkâr edip, sirk hayvanlarına uygulanan, insan haysiyetini mahkûm edici bir idare tarzı veya Devletin varlığı ile yokluğu belli olmayacak derecede başı boş ve herkesin başkalarını en kötü şekilde istismar pahasına da olsa bütün arzularını tahakkuk ettirebildikleri, mânâsını yitirmiş bir demokrasi ile idare edilmektedirler. Bu iki tarz, ifrat ve tefriti temsil ederler ve cemiyetin selâmeti için ikisi de tehlikelidir. Mânâsız bir baskı, fert hayatı için nasıl öldürücü ise, haksızlık ve ahlâksızlıkları def edecek âdil bir idare de, cemiyet hayatı için öylece dirilticidir.

Bu gün murakâbesiz bir cemiyet hayatının bize nelere mâl olduğunu hepimiz biliyoruz. Bir cemiyetin bütün fertlerinin dürüst ve faziletli olmasına imkân yoktur. Hele Din terbiyesinden yoksun, millî örf ve ananelerden uzak ve fertlerinin ekserisinin, asgâri kültür seviyesinin altında olduğu bir toplulukta, devletin otoritesini kullanıp sıkı kontrolünü yapması, anarşi ağacını sulaması ve kendi temellerine dinamit koymasındır. Bilhassa imkânların arttığı ve buna mümâsil her türlü tahrir gücünün fazlaştığı asrımızda, devletin her alanda (bırak yapsın, bırak gelsin) politikasını takip etmesi son derece ciddi bir tehlikedir. Bu gün maddî ve mânevî hayatımıza durmadan darbe indiren bir çok müesseseler bu zihniyetin himayesine sığınmış mütecevizlerdir. Hiç bir namus ölçüsü tanımayan ve daima kalabalığın basit heyecan ve şehvi arzularını besleyen ve bir nevi alt yapı vasıtaları şekline bürünen ekseri gazete, mecmua, tiyatro, sinema ve bunun gibi bir çok sosyal müesseseler, kontrolden uzak oldukları için bu kadar yıkıcıdır. Aile müessesesini, anne baba hürmetini, iffet mahremiyetini, cemiyet meydanlarında pervasızca yırtan plâkların yırtık sesleri, aynı zamanda bu topluluğun sahihsiz oluşunun bir nevi ilândır. Mücerret fikir nâmusuna sadık kalınarak şu veya bu türlü fikirlerin tar-

tıslmasına mani olmak en azından taassupa; yalan, tezvir, iftira ranr açıkca aldatılmasına göz yummak da o derece acziyet ve mesûliyetsizlik ifadesidir. Bilhassa edebiyat, musiki ve resim gibi sanatların dejenere edilmesine asla göz yumulmamalıdır. Nasıl ki goban, sürüsünü her türlü tehlikeden korumak mükellefiyetinde ise, devlet de milletini aynı titizlikle muhafaza etmek mecburiyetindedir.

Bugün ehemmiyeti en büyük olup kontrolü en zayıf olan bir müessese varsa o da iktisadi hayattır. (Allahsız kazanç) ın hüküm sürdüğü, yığınlarla insanın şahsi kazanç uğruna istismar edildiği, istihsâl ve istihlâkde haram helâl mefhumunun silindiği, faiz'in, fahiş fiyatın, yalannın had safhaya çıktığı cemiyetlerde devlet otoritesinden bahsedilmez. Devletin vazifesi, her kesi gölge gibi takip edip, gece bas-kınlarıyla evlerin emniyetini ihlâl etmek değildir. Fakat aleni olarak yapılan haksızlıklara, kapkacağa, vücut teşhirine, ahlâk kıyımına müsamaha etmesi hiç değildir. Kötülüğü kaldırmak iyiliği yaymaktan önce gelir. Öyleyse devletin esas vazifesi mümkünse güzellikle, değilse tedrici olarak zorla, haksızlıkları def etmek, kötülüklerin yerine fazilet ve tesanüdü yerleştirmektir.

İslâmiyetin devlet anlayışı; yukarda mahzurlarını belirttiğimiz ifrat ve tefrit kutuplarınınkinden ayrı olup, her ikisinin aşırılıklarından sakınan ve bir nevi ikisinin sentezi durumunda olan bir devlet anlayışıdır. Bu anlayış: «Bir ferdi ötekinin üstün tutmadan, bir sınıfın maslahatını gözetip ötekini dikkat nazara almadan, Bir topluluğu diğerine tercih etmeden ve hâkim ile mahkûm arasında hiç bir fark gözetmeden Allah'ın bütün kulları için vaz' etmiş olduğu islâmî kanunları tatbik ve onların hükümlerini infazdan ibarettir.» (1)

Kitlenin, iktidarı elinde bulunduranlara itaat etmesi, onların, bu esasları tatbik etmesine bağlıdır. Hz. Ebubekr'in halife seçilince irâd buyurdıkları meşhur hutbesinde «Ey insanlar: Allah'ın emirlerini yerine getirdiği müddetçe bana uyun ve yardım edin, aksi halde uymaya mecbur değilsiniz» sözü bunun açık delilidir.

İslâm nazarında devletin, içtimai ve iktisadi hayatı tanzim hususunda bir çok salâhiyet ve vazifeleri vardır. Umumiyetle bu salâhiyetleri Allah'ın yasak ettiği kötü şeylerin izalesi ve bazılarının zararına bağlı olan haksız kazançların yasaklanması hususundadır. Bu vazife ve selâhiyetlerin bazıları kısaca şunlardır;

1 — Malın muayyen ellerde birikmesine mani olmak: «Malın içinizde bulunan zenginler arasında elden ele dolışmaması için» (2) Bu Hüküm Beni nadır'dan alınan ganimetlerin, zengin olanlara verilmemesi ve böylece içtimai bir muvazene temin edilmesi için konmuştu. Ayrıca Hz. Ömer'in «Kaçırılmış olduğum fırsatı ele geçirseydim, zenginlerin fazla malını alıp fakirlere dağıtardım. (3)» sözü bu pirenşibin tatbik edilebileceğine açık bir delildir.

2 — Kumar, piyango, at yarışı gibi, alın teri dökmeden para kazanılan, yolların yasaklanması: «Ekseriya kolay bir kazanç kötü bir kazançtır. Buna dikkat etmek lâzımdır. Bütün talih oyunlarında olduğu gibi sadece tek taraflı bir zarar-zıyan şartı, amme menfaatından uzakta kalmaktadır. İşte bu bakımdan men edilmesi lâzım gelmektedir. (4)» Bu husus ta Allahü teâlânın şu emri, bu türlü haksız kazançlardan kaçınmamızı gerektirmektedir. «Ey imân edenler. Ancak karşılıklı anlaşma ile yapılan ticaretten başka aranızda mallarınızı batıl sebeplerle yemeyin (5)»

3 — Faiz yasağı: «Faiz yiyenler, kendilerini şeytan çarpmıştan başka bir halde kalkmazlar (6) «İnsanlar arasındaki samimiyeti hiçe indiren, paranın muayyen ellerde birikmesini, muayyen ellerden çekilmesini, cemiyette, parasının faiziyle geçinen bir parazit yığınının doğmasını sağlıyan bu müessesenin ele alınacak yanı yoktur ve iktisadi hayatın en büyük illetidir.

4 — İçkinin yasaklanması: «Ey imân edenler; İçki, Kumar, (tapmaya mahsus) dikili taşlar, fal okları, ancak şeytanın amelinde bir pisliktir. Sakınmki felâha erersiniz (7)» «Milyonlarca emekçi ve bedbaht insanın iş gücü, ve Milli servetlerden nice milyonlar, viskisi, votka, şampanya, morfin ve eroin uğruna havaya gidiyor ve

1 — Cihan Sulhü ve İslâm. Prof. S. Kutup. S. 120. Ter. B. Sadak.

2 — Haşr. S. 7.

3 — Cihan s. İslâm. S. 140.

4 — Prof. M. Hamidullah: M. İktisat ve İslâm S. 23. Ter. Salih Tuğ.

5 — Nisa Ayet: 29.

6 — Kur'an: 11/275.

7 — Maide: 90,

buna karşıda; konga'da, Hind'de, Tibet'de ve Asya ile Afrika'nın diğer bölgelerinde onbinlerce kişi ağıltan ölüyor (8)»

5 — İsrafın önlenmesi: «İçtimai ve ahlâki zararlara sebebiyet veren bütün harcamalar yasaklanmıştır. İçkide, kumarda, zinada, işret âleminde, dansda, nefsinizi tatmin için para harcıyamazsınız. Erkeklerin ipek elbise giymesi, altın süsler ve mücevherler takınması, altın gümüş kaplarda yemek içmek, evleri heykel ve canlı resimlerle süslemek hep israfa girdiğinden bütün bunlar yasaktır. Kısaca islâmiyet insanın, servetini lüks ve lüzumsuz iyi bir hayat sürmesine kâfi gelir. İslâmiyet, tayin etmiş olduğu ferdi masraftan arta kalanı iyilik, doğruluk, cemiyet yararına olan ihtiyaçlara, Milli servetten paylarını almaya muktedir olmıyan fertlere yardım için kullanılmasını tavsiye eder. (9)»

«Mühim olan burada, israfın cemiyette ancak büyük bir kalabalığın mahrumiyeti hesabına olacağını açıklamaktır. Çünkü müsrif olan kişi zevk ve lezzetlerini fakir toplulukların kanlarından, emeklerinden, zaruret ve ihtiyaçlarından temin ederki bu, kalblerdeki kin ve hasetleri uyandırır, cemiyette huzur ve kardeşlik ruhunu öldürür...»

«Sedd-i Zerayi (Vesileleri ortadan kaldırma) piresibi burada harekete geçip müdahalesini yapar, ve devlete, tehlikeye götüren vesileyi, yani malı, ateşle oynayan müsriflerin elinden almayı farz kılar. Sedd-i Zerayi: Haram olan bir neticeye götürdüğü zaman, vesileyi de haram kılan piresiptir. Bu vesile, esasında haram olmasada, neticesi bakımından haram olur. O müsriflerin elinde malın bulunması, ap açık görüldüğü gibi, kötü âkibetten korumak için ortadan kaldırılması lâzım gelen bir vesiledir. (10)»

6 — İhtikâr-Karaborsacılık'ın yasaklanması: Zaruri olan bir malın piyasadan çekilip suni bir kıtlık meydana getirterek sonra fahiş fiyatla azar azar satılması, haram olan hususlardandır. Devletin, bu türlü anlarda müdahale selâhiyeti vardır. Peygamber (S.A.) Efendimiz «Kim karaborsacılık yaparsa şüphesiz çok büyük günah işlemiş olur. (11)» İbni Mace'den nakledilen bir Hadiste Yine peygamberimiz «Müslümanların yiyecek şeylerini pahalılaştırsın diye saklıyanları Allah, iflâs ve cüzam ile çarpar» buyurmuştur.

7 — Zekâtın ve Arazi vergilerinin mutlaka alınıp yerlerine sarfı: Bu hususun ne kadar ciddi olduğunu, Peygamberimizin vefatlarından sonra zekât vermemek için baş kaldıranlarla Hz. Ebubekirin harp açmasında görebiliriz.» Allah'a yemin ederim ki, Peygamber'e verdikleri bir deve yularını bana vermektan kaçınırlarsa sırf bunun için bile onlarla çarpışırım» (12) Hz. Ebubekirin kararlığı, bu vazifenin vicdanlara terk edilemeyeceğinin ifadesidir.

8 — Altının yatırımdan alı konup boş yere stok edilmesinin önlenmesi: Servetin daima tedavül halinde olması için bu yasak lazımludur. Nitekim Kur'an-ı Kerim de «Altını, gümüşü biriktirip Allah yolunda harcamayanları elemli bir azapla Müjdele (13)»

9 — Başkalarının zararına yatırım yapılmasının önlenmesi: «Bir veya birkaç kişinin diğer insanların faaliyet sahalarını daraltmak için istihsâl vastılarını inhisarları altına almaları islâm tarafından gayri meşru ilân edilmiştir. (14)»

10 — Devletin acizleri, ihtiyarları, sakatları himaye etmesi: Acizlere bakacak yakınları varsa, mahkeme nafakayı onlara yükler, eğer yoksa bizzat devletin vazifesidir. Peygamber Efendimiz bunu kendisi yerine getirir, hattâ evlenemeyecek kadar fakir olanları evlendirirdi. «Devlet bu konudaki vazife ve mesuliyetini yerine getirmedeği takdirde, kaza'î merciler, fıkıhçıların kararlaştırdıkları şekilde Devleti mahkûm eder ve bu borcunu ödemeye mecbur tutarlar. (15)»

Hulâsa; İçtimai hayatı ifsad edici her türlü sebebi ortadan kaldırması, insanların faziletli olmalarına müsait bir zemin vücuda getirmesi, içtimai tesanüdü ve yardımlaşma ruhunu tesis etmesi devletin asli vazifelerindendir.

8 — İslâm Açısından sosyalizm. H.P. Hâtemi. S: 229 Dip not.

9 — Ebul. Alâ. Mev. İslâm'da İkts. Nizamı S: 41 Terc. T. Demir

10 — Cihan Sulhü ve İslâm S: 147

11 — Müslim

12 — Prof. M. E. Zehra: İslâm'da S. Dayanışma. S: 152 Terc. E. R. Fığlalı, O. Eskioğlu

13 — Tevbe 34

14 — İs. İk. Nizamı. Mevdudi S: 40

15 — İs. Sosyal Dayanışma S: 148